

Belçika'daki Türkiye Kökenli Öğrencilerin ve Velilerin Türkiye'deki Öğrenci ve Velilerden Farklılıkları¹

DOI: 10.26466/opus.653804

*

Meral Solmaz* - Levent Deniz**

* Öğretmen, MEB, İstanbul/Türkiye

E-Posta: merallsolmaz@gmail.com

ORCID: [0000-0003-1770-535X](https://orcid.org/0000-0003-1770-535X)

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Böl., İstanbul/Türkiye

E-Posta: ldeniz@marmara.edu.tr

ORCID: [0000-0002-5786-215X](https://orcid.org/0000-0002-5786-215X)

Öz

Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler, veliler ile Türkiye'deki öğrenciler, veliler arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla Türkçe ve Türk kültürü dersi (TTKD) öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Bu çalışmada nitel araştırmanın fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilen 10 katılımcıya ait veriler içerik analiziyle çözümlenmiş ve kategorilere ayrılmıştır. TTKD öğretmenlerine göre, Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenmekte ve okul dışı gezilere, etkinliklere daha çok katılmaktadırlar. TTKD'de uymasalar da okul ve sınıf kurallarına daha çok uymaktadırlar. Türkçe öğretimi, çoğu öğrenci için yabancı dil öğretimidir. Çiftdilli olmayan öğrencilerde Fransızca'yı öğrenme güçlüğü çekenlerin sayısı fazladır. Öğrencilerin çoğu bir meslek sahibi olmak için asgari düzeyde eğitim görmekte veya işsizlik parası almak istemektedirler. Belçika'nın her yerinde olmasa bile öğrenciler farklılıklara karşı daha hoşgörülüdür. Belçika'daki Türkiye kökenli velilerin çoğu öğrencilere yeterli eğitsel ve sosyal desteği sağlayamamaktadır. Eğitim düzeyi yüksek veliler dışında genelde veliler TTKD'ye gereken önemi vermeme ve dersin başarısı için öğretmenlerle işbirliği yapmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belçika, Türkçe, Türk Kültürü, Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Veliler

¹ Bu çalışma Meral Solmaz'ın "Belçika'daki Türkçe ve Türk Kültürü Dersinin Bağlam ve Çokkültürlü Eğitimin Boyutlarına Göre Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezinin bir kısmına dayanmaktadır.

Differences of Turkish Origin Students and Parents in Belgium From Students and Parents in Turkey

*

Abstract

Opinions of Turkish and Turkish culture course (TTCC) teachers were received in order to determine the differences between Turkish origin students and parents in Belgium and students and parents in Turkey. In this study phenomenology pattern which is one of the qualitative research methods was used. Data belonging to 10 participants, which was obtained by semi structured interviews consisting of open ended questions were resolved by content analysis and were separated into categories. According to TTCC teachers Turkish origin students in Belgium learn by hands on learning, participate in trips out of school and are involved in extracurricular activities much more than the students in Turkey. Although they do not comply during TTCC, they are more in compliance with school and classroom rules in Belgium. Teaching Turkish is the teaching of foreign language for most Turkish origin students. The number of non-bilingual students who have difficulty learning French is high. Most of the students have a minimum level of education in order to have a profession and they want to receive unemployment benefits. Students are more tolerant to race, ethnic, sex, cultural... differences, even if not all over Belgium. Most of Turkish origin parents in Belgium cannot provide students with adequate educational and social support. Apart from parents with high educational level, parents generally do not give due importance to TTCC and do not cooperate with teachers for the success of the course.

Keywords: *Belgium, Turkish, Turkish Culture, Turkish Origin Students and Parents*

Giriş

İnsanlık tarihinin en büyük göçlerinden biri 1950-1980 yılları arasında Avrupa'ya yaşanmıştır ve bu göçler sonucunda Avrupa'nın nüfusu 10 milyon kadar artmıştır (Castles, 1984, s.1). Uluslararası Göç Örgütü (IOM), "Küresel eğilimler ve Trendler (Global Estimates and Trends)" yayınında Türkiye'den Batı Avrupa'ya 1950'lerden sonra gerçekleşen göçler neticesinde 4,5 milyon civarında göçmenin ülke dışına gittiği belirtilmiştir (Canpolat ve Arner, 2012; International Organization for Migration [IOM], 2008).

Avrupa'daki endüstrileşen merkez ülkeler öncelikle işçi ihtiyaçlarını Avrupa'nın güneyindeki İtalya, İspanya, Portekiz gibi ülkelere karşılamışsa da 1960'lardan sonra Cezayir, Finlandiya, İrlanda, Fas, Tunus, Türkiye, Yugoslavya, Hindistan, Pakistan, Bangladeş gibi ülkelere iş gücü göçü yaşanmıştır. Az gelişmiş ancak nüfus artışı fazla olan bu ülkelere yapılan göçlerle Anadolu'dan Berlin'e, Fas'tan Brüksel'e ve Cezayir'den Paris'e farklı göç yolları oluşmuştur (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014, s.182).

Belçika, ihtiyaç duyduğu iş gücüne ulaşabilmek için 1940'lardan itibaren ilki İtalya (1946) olmak üzere sırayla İspanya (1956), Yunanistan (1957), Fas ve Türkiye (1964), Tunus (1969), Cezayir ve Yugoslavya (1970) ile anlaşmalar imzalamıştır. Bu gün Belçika'da AB vatandaşı olmayan ülkeler dışında en çok göçmen nüfusu Faslılardan sonra Türklerindir (Wets, 2006, s.93).

Belçika'ya göç eden işçilerin %75'i evli olmasına rağmen ailelerini yanlarına alamıyorlardı çünkü geçici oturma sahipleri ve kesin dönüş yapmaları bekleniyordu. Nitekim bu durum işçilerin sosyal güvenlik haklarını garanti altına alan anlaşmalar imzalanana kadar da devam etti (Reniers, 2000). Türkiye ile Belçika'nın 1964'te imzaladığı ikili işgücü anlaşmasıyla gelen işçilerin bazıları zaman içinde Türkiye'ye kesin dönüş yaptıysa da verilen haklarla Belçika'ya yerleşenler ve ailelerini yanlarına alanlar da olmuştur. 1990'lardan beri Belçika doğumlu olan Türklerin nüfus artışı devam etmektedir. Geçmiş yıllara kıyasla Türkiye'den yapılan evliliklerin oranı azalmış olsa da Belçika'da Türk nüfusu doğum ve evlilik yoluyla artmaktadır (Gelekçi ve Köse, 2011). Nüfusu 2017 yılında yaklaşık 11 milyon olan Belçika'da sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişilerin sayısı 36.815'tir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2016, s.120).

Belçika'da 250.000 civarında Türkiye kökenli vatandaşın varlığından söz edilmektedir (Türkiye- Belçika İkili İlişkileri, 2017). Belçika'da 9 Haziran

2007’de çifte vatandaşlık uygulamasına geçilmiştir ve özellikle Belçika vatandaşlığına geçen yabancıların sayısı artmıştır. Belçika’da Belçika uyruğuna geçen Türk vatandaşlarının toplam sayısı 119.051’dir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2016, s.121). Belçika vatandaşlığına geçmiş, çifte vatandaş ve sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye kökenli vatandaşların kesin toplam sayısı bilinmemektedir.

Belçika’daki Türk nüfusu içinde genç nüfus ağırlıklıdır (Öztürk, 2001, s.79). Gerek Belçika’da olsun gerek işçi gönderilen diğer Avrupa ülkelerinde olsun Türkiye kökenli vatandaşlarla ilgili bir eğitim sorunu yaşanmaktadır (Cemiloğlu ve Şen, 2012).

Millî Eğitim Bakanlığı Yurtdışındaki Türkiye kökenli vatandaşların çocuklarının anadili ve kültür eğitimine yönelik olarak çalışmalar yapmakta, öğretim programları hazırlamaktadır. Bu öğretim programlarından bir tanesi ise “Uzaktaki Yakınlarımız Projesi” bünyesinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının koordinatörlüğünde hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi (TTKD) programıdır. Anadili ve kültür dersleri için 2009 yılı TTKD programına kadar kapsamlı olarak hazırlanmış öğretim materyalleri yoktu. Dersi veren öğretmenler kendi tecrübelerine göre bu dersin öğretimini gerçekleştirmektedirler. MEB tarafından 2009 yılında uygulamaya konulan TTKD programına uygun olarak 2010-2011 öğretim yılından itibaren dağıtımı yapılan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Öğretim Materyalleri (4 adet ders kitabı, 4 adet çalışma kitabı, 1 adet öğretmen kitabı ve dinleme metinlerinin yer aldığı CD’ler) hazırlanmıştır (MEB, 2010; Yıldız, 2012).

TTKD öğretim programı, 1-10. sınıflara göre hazırlanmıştır ve Türkçe, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi, Atatürkçülük, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türk Tarihi, Türkiye Coğrafyası dersleri ve Türk Kültürü’ne ait konuları kapsamaktadır (Demirbaş, 2014, s.98).

Belçika’da TTKD, Brüksel Eğitim Müşavirliği kontrolünde yürütülmektedir. Bu ders 2016-2017 öğretim yılına kadar Belçika’nın her tarafında verilirken bu yıl itibariyle Flaman Bölgesinde yasal bir anlaşmaya dayanmaması nedeniyle kaldırılmıştır. Bu ders 2017 yılı itibariyle artık sadece Brüksel Başkent bölgesi ve Valon bölgesinde OLC [d’Ouverture aux Langues et aux Cultures (Dillere ve Kültürlere Açılım)] anlaşması çerçevesinde verilmektedir. OLC anlaşması, Türkiye ve Brüksel-Valonya Federasyonu arasında imzalanan karşılıklı bir dil ve kültür anlaşmasıdır. Bu anlaşma kapsamında iki tane

ders verilir: Birincisi TTKD'dir ve okul saatleri dışında açılması öğrenci velileri tarafından talep edilen okullarda verilmektedir; ikincisi ise "Dillere ve Kültürlere Açılım Dersi"dir ve ders saatleri içerisinde öğretim döneminin başında yabancı ve Türk öğretmenlerin beraber yaptıkları planlama doğrultusunda okullarda Fransızca olarak verilmektedir (Dillere ve Kültürlere Ortaklık Şartı, 2012). Bunların dışında Brüksel Başkent ve Valon Bölgesi'nde çeşitli Türk derneklerinde TTKD öğretimi, Brüksel Eğitim Müşavirliğinin görevlendirdiği TTKD öğretmenleri tarafından yapılmaktadır.

Günümüzde TTKD'nin misyonu değişmiştir. 1960'lardan itibaren çeşitli ülkelerle imzalanan OLC anlaşması kapsamında verilen dil ve kültür derslerinin temel amacı geçici olarak gelen işçi çocuklarına geri döndüklerinde zorlanmamaları için dillerini ve kültürlerini öğrenmeleri iken; okullardaki tüm öğrencilere kültürlerarası yetkinlikleri kazandırmak ve entegrasyonu sağlamak olmuştur (Mandin, 2014).

Türkiye'de MEB bünyesindeki öğretmenlerden seçilen bazı TTKD öğretmenleri kendilerini, Türkiye ile TTKD öğrencileri, Belçika toplumu arasında bir köprü olarak görmekte-dirler (Solmaz, 2019). TTKD'nin başarıya ulaşabilmesi için hem öğretmenlerin hem de TTKD programını hazırlayan uzmanların; Belçika'daki Türkiye kökenli öğrencilerin, velilerin belli başlı özelliklerini ve Türkiye'deki veli, öğrenci grubundan farklılıklarını bilmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenci ve velilerin Türkiye'deki öğrenci ve velilerden farklı yönlerinin ortaya çıkarılması ve bu farklılıkların dikkate alınmasıyla Belçika'da TTKD ile ilgili yapılacak tüm çalışmaların öğrencilerin ve velilerin ihtiyaçlarını karşılmasına katkıda bulunmaktır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırmanın fenomenoloji deseni kullanılmıştır. TTKD ile ilgili yaşanan sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini belirlemek amacıyla Türkçe ve Türk kültürü dersi (TTKD) öğretmenlerinin görüşleri açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen 10 katılımcıya ait veriler içerik analiziyle çözümlenmiş ve kategorilere ayrılmıştır.

2016-2017 öğretim yılında, Belçika Eğitim Müşavirliğinin verdiği Valon bölgesinde çalışan 31 TTKD öğretmeninin olduğu öğretmen listesinde, öğretmenlerin en yoğun çalıştığı 4 farklı bölgedeki öğretmenlere e-posta ve telefon yoluyla ulaşılmış ve çalışmaya katılmak isteyen öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan TTKD öğretmenlerinin seçiminde ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Ölçüt örneklemede önceden belirlenmiş birtakım ölçütlere uyan katılımcılar seçilirken, kartopu örnekleme yöntemi ise araştırma sorusu ile ilgili en zengin bilgiye sahip kişiler seçilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.122). TTKD öğretmenlerinden zengin veri elde etmek için ölçüt olarak cinsiyet, yaş, branş, çalışma deneyimi, Fransızca yeterliliği, etnik ve dinî farklılıkları olan öğretmenlerin seçimine dikkat etmiştir. Görüşmeler devam ettikçe araştırma konusu hakkında zengin deneyimlere sahip olduğu söylenen ölçüt örnekleme ile seçilen öğretmenlerin tavsiye ettiği TTKD öğretmenleriyle de görüşülmüştür. Toplamda 10 öğretmenle görüşme yapılmıştır. TTKD öğretmenleri Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmıştır.

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizine başlayabilmek için öncelikle tüm ses kayıtları Word dosyası şeklinde yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen tüm görüşmeler üzerinde hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Görüşmecilerin yapmış olduğu anlatım bozuklukları aynen korunmuştur. Transkripsiyon çalışmasının sonrasında bütün veriler araştırmacı tarafından kodlanmıştır. İçerik analizinin amacı araştırma verilerini açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri bulmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.242). Verilerin içerik analizi dört adıma göre yapılmıştır: “(1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.243).

Bulgular

Bu bölümde Belçika’daki TTKD öğretmenlerinin, Belçika’daki Türkiye kökenli öğrencilerin ve velilerin Türkiye’deki öğrenci ve velilerden farklılıkları ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretmenlere Göre Belçika'daki Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye'deki Öğrencilerden Farklılıkları

Öğretmenler Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler ile Türkiye'deki öğrenciler arasındaki farklılıkları belirtmişlerdir. İki öğrenci grubu arasındaki farklılıklar; eğitim sisteminden kaynaklı, düşünme tarzından kaynaklı ve aileden kaynaklı farklılıklar olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır.

Eğitim Sisteminden Kaynaklı Farklılıklar: Öğretmenler Belçika ve Türkiye'deki eğitim sistemlerinin farklı olmasından dolayı öğrencilerin de farklı olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler TTKD'ye daha çok 1-8. sınıflar arasındaki öğrencilerin geldiğini ve sınıf seviyesi arttıkça öğrenci sayısının azaldığını belirtmişlerdir. Belçika'da eğitim sisteminin sınav sistemine dayalı olmaması ve içeriği Türkiye'deki eğitim programlarına göre daha az yoğunlukta olan öğretim programlarına göre eğitilen öğrenciler Türkiye'deki akranlarından farklıdır. Öğrenciler okullarda genellikle yaparak yaşayarak ve etkinlik temelli öğrenme yaşantılarına sahiptir. Bu konuda öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

- *“Türkiye'deki sistem hep sınavlara dayalı bir sistem olduğu için okuduğunu anlama, test çözme önemli. Burada yok öyle bir şey. Burada çocuk her şeyi yaparak yaşayarak öğreniyor. Ben burada çocuğa kâğıt üzerinde bir etkinlik verdiğimde hemen sıkılıyor. Bırakın Türkçesini aynı etkinliğin Flamancasını ya da Fransızcasını versen yapmak istemeyecek... Ama oyunlu bir şeyler yaptığımızda ancak hepsini bir araya getirebiliyorsunuz.” (Ö9)*
- *“... Şimdi bu eğitim sistemiyle de çok alakalı. Biliyorsunuz artık Türkiye'de de çocuklar anasınıfından itibaren hazırlanmaya başlıyorlar eğitime. Özel dersler, kurslar... Köyde oturanına kadar çocuklarını büyük şehirlere gönderip yatılı da olsa çocuklarının daha iyi eğitim alması için uğraşıyorlar. Burada öyle değil, her şey ayaklarına geliyor. O çok büyük bir fark. Bir de burada sınıflar çok kalabalık değil ama Türkiye'de öyle değil... Burada öğretmenlerin çok daha verimli olduğuna inanıyorum ben. Türkiye'deki çocukları... daha çok ders çalışmaya yönlendirdiğimiz için robot gibi yetiştiriyoruz. Daha çok bilgi yükleniyor oradaki çocuklara. Bilgi açısından baktığımız zaman bizim çocuklarımız daha zeki. Buradakiler de programın da esnekliğinden kaynaklı o biraz da o kadar sıkıştırılmıyorlar dersler tarafından. İşte programda birinci sınıftaki çocuk en fazla iki basamaklı sayı-*

ları toplayabilir kazanımı varsa o kadarını öğreniyor. Biz Türkiye’de ise öyle yapmıyoruz. Diyoruz ki tamam okulun bitmesine de iki ay var hadi üç basamaklı sayılara geçelim diye... Burada öyle değil... Ne oluyor bu durumda da bu çocuk burada rahat oluyor. Kafasında acaba ben bunu yapabilir miyim diye bir soru olmuyor. İkinci sınıfa da geçtiğinde yapabiliyorsa yapabiliyor yapamıyorsa da okulun bünyesinde bulunan, devletin de desteklediği yardımcıları var. İşte lokopet dediği bu dil bozukluğunu gideren, işte çocukta herhangi bir rahatsızlık varsa onunla ilgili başka birisi devreye giriyor. Okulda rehberlik hizmetleri çok güzel işliyor.” (Ö6)

Okullar, Belçika’nın yerel yönetim yapısından da kaynaklı olarak bütçelerini yerel yönetimlerden karşılamakta ve eğitsel etkinliklerde belediyeler okullara yardımcı olmaktadır. Öğretmenler, okulların bütçe ve finansman sorunu olmadığından öğrenciler birçok okul gezisine ve etkinliklere katılabildiğini belirtmiştir:

- “... Bir de okullar burada belediye ile çalışıyor. Türkiye’de bizim belediye ile ilgimiz yok. Biz hep MEB’e bağlıyız ama burada belediyeler her yıl her okula belirli bir bütçe ayırıyor. Okul o ayrılan bütçeyle de tüm öğrencilerin yararına kullanılmak üzere her öğretmene belirli bir bütçe veriyor... Diyelim ki okulun yapacağı tüm geziler, projeler bir yıl öncesinden ayarlanıyor. Belediyeden tahsis edilen binecekleri otobüsler belli oluyor. Türkiye’de öyle değil yani her şey öğretmenin omuzlarının üzerine bırakılmış. Biz Türkiye’de bir gezi yapamıyoruz.” (Ö6)

Öğretmenler, çiftdilli olmayan bazı öğrencilerin Fransızca’yı öğrenmekte güçlük çektiklerini belirtmiştir:

- “... Türkiye’den gelen bir veli tabii eşi de iyi Fransızca bilmiyor... Fransızcalarının iyi olmadığını tabii çocuklarla konuştuğumda anlıyordum. Türkçeleri de çok iyi değildi bu öğrencilerin. “Lokopet” dediğimiz kişiler var işte Fransızca kelimeleri falan anlamakta güçlük çeken öğrencilere evde gelip yarım saat, bir saat ders çalıştırıyorlar haftada. Onların ücretlerinin belirli bir kısmını da devlet ödüyor burada. O çocuklar eskiden özel eğitime gönderilirdi şimdi özel dersler alıyorlar. İşte öyle öğrenciler bu bahsettiğim çocuklar.” (Ö3)
- “... Algılama olarak buradaki öğrenciler biraz daha zorlanıyor. Yani gerçekten çiftdilli olanlarda sorun yok. Onlarla çok daha rahat anlaşabiliyoruz ama dillerden birini ihmal ettilerse hangisi olduğunun bir önemi yok. Olmuyor yani. Mesela bazı çocuklar var. Yeni gelenlerden özellikle. Evde Türkçe konuşuluyor. Anne-baba pek Fransızca bilmiyor. Okulda Fransızca ile tanışmış. Öyle olunca da kafası karışmış ve tökezliyor başka derslerde de tökezliyor.” (Ö8)

Belçika'da ders içerikleri yoğun olmadığı için öğrenciler yüzme ve jimnastik gibi farklı etkinliklere katılmaktadırlar. Öğrenciler ağır ders yükü altında ve sıkıcı olan eğitsel etkinliklerle bunaltılmadığı için Türkiye'deki öğrencilere göre okulu daha çok sevmektedirler. Bu konudaki bir öğretmen görüşü şöyledir:

- *“Buradaki öğrencilere baktığım zaman şunu fark ediyorum ki okulu çok seviyorlar. Okula severek geliyorlar... Buradaki çocukların çok eğlenceli aktiviteler yaptıklarını görüyorum. İşte haftada bir havuza gidiyorlar. El işleri, değişik materyaller yapıyorlar... yani ders saatleri daha az. Çarşamba günleri işte yarım gün. Çocuklar dinlenebiliyorlar”* (Ö5)

Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler Türkiye'deki akranları gibi Türkçe konuşamadıkları ve kimi zaman hiç Türkçe bilmeden TTKD'ye katıldıkları için Türkçe öğretimi onlar için yabancı dil öğretimi niteliğindedir. Bu konudaki öğretmen görüşlerinden biri şöyledir:

- *“... İki üç nesildir buradalar ve çocuğu direkt Fransızca büyütmişler. Türkçe hiçbir şey yapmamışlar... Hiç konuşmamışlar ve çocuğu 5-6 yaşında getirip bizden Türkçe öğretmemizi istiyorlar. Bu artık yapacağım öğretim ona yabancı dil öğretimi olacak. Bir de öyle bir zamanda getiriyorsun ki çocuk okula daha yeni başlamış okuma ve yazmaya... Bazen öğretmenlerden de şikâyet geliyor kafası karışıyor diye. Biz o yüzden birinci sınıfları almıyoruz derse. İkinci sınıftan başlıyoruz ki aslında bunlar ikide üçte yeni yeni okuma yazmayı öğreniyorlar... Daha rahatlar... Yetişebilecekleri bir TEOG yok, başka bir şey yok.”* (Ö8)

Öğretmenler öğrencilerin onlara TTKD'de sınıf yönetimi sorunları yaşadıklarını belirtmiş olsa da öğrenciler diğer derslerinde sınıf ve okul kurallarına uymaktadırlar. Öğretmenler, Belçika'daki okul disiplininin Türkiye'dekinden iyi olduğunu belirtmişlerdir. Belçika'da okullarda sınıf tekrarı olduğu için başarısız öğrenciler sınıf tekrar etmektedir. Bu konuda bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

- *“... Aslında sabahleyin o sınıfta okuyan öğrenci bile öğleden sonra Türkçe dersine geldiğinde bambaşka bir çocuk olabiliyor... Aynı kurallar aynı okul fakat sizde bambaşka bir şey oluyor. Bence bunda temel neden derste anadillerini konuşmaları çünkü Flaman bölgesinde Flamanca, burada Fransızca onlar için kural dili. Benim dersime girmeden önce ben dersteki yabancı öğretmenin komut sesini bile duymuyorum. O kadar hafif bir sesle konuşuyor yani... Aynı çocuğu aşağıdan alıp yukarıya derse çıkaracağım. Çocuk koşarak çıkıyor dersliğe. Çıldır-mış gibi yani bambaşka bir çocuk oluyor benim dersimde...”* (Ö9)

- “...ama şöyle de bir şey var benim gördüğüm Türkiye’den çok daha disiplinli burası. Öğretmen işte biraz bağırdığı zaman hemen susup sessizleşebiliyorlar. Derste çıt çıkmıyor. Hani laubali, laçka bir ortam yok... Öğretmenler çok ciddi ama hem seviyorlar öğrencilerini yani sarılıyorlar, öpüyorlar öğrencileri ama öğretmenlerinden de çekiniyorlar... Sınıfta geçme ya da kalma var. Çocuklar sınıfta kalacağız diye korkuyorlar. Türkiye’de öyle bir şey yok artık... Çalışanla çalışmanın ayrılması gerekiyor bence. Çocuklar onun ayırımına varabiliyorlar her ne kadar da çocuk olsalar. O da çalışıyor ben de çalışmıyorum ama ikimiz de geçiyoruz rahatlığımıza kapılmıyorlar.” (Ö5)
- “...buradaki çocuklar rahatlar yani istedikleri gibi konuşabiliyorlar. Mesela burada Türkiye’de olduğu gibi öğretmen gelince ayağa kalkacaksın olayı yok. Şunu da gördüm ki öğretmenlerden daha fazla yüksek bir sesle kimse konuşmuyor... Kesinlikle bazı kurallar var ve bu kuralların dışına asla çıkamaz... Mesela çocuk hata yaptığında kesinlikle cezasını çekiyor. Türkiye’de öyle değil yani mesela Türkiye’de diyelim ki çok büyük bir ceza işledi. Atıyorum ortaokul ya da lisede sigara içti veya bir kızla yakalandı. Hemen ailesiyle konuşulur ailesi araya adam sokar bilmem ne yapar bunun üstü örtülür. Burada... anında olay yazıya dökülür. Kesinlikle de öğrenci dosyasına işleniyor. Hiç kimseye de bir ayrıcalık tanımıyorlar.” (Ö6)

Düşünme Tarzından Kaynaklı Farklılıklar

Öğretmenler Belçika’daki Türkiye kökenli öğrencilerin Türkiye’deki öğrenciler gibi eğitimi, meslek sahibi olmak için bir yol olarak görmediklerinden dolayı akademik başarı için motive olmadıklarını belirtmiştir. Belçika’daki bazı Türkiye kökenli öğrenciler Belçika’daki sosyal ve ekonomik güvencelerin vermiş olduğu imkânları suistimal ederek okulu bitirdikten sonra işsizlik parası alarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Son zamanlarda üniversiteye giden öğrenci sayısında bir artış olsa da eğitim yoluyla prestijli bir meslek sahibi olma Belçika’daki Türkiye kökenli öğrenciler arasında da Türk toplumu arasında da yaygın değildir. Türkiye’deki öğrencilerin sahip olmadıkları sosyal ve ekonomik güvenceler nedeniyle eğitim yoluyla bir meslek sahibi olmak için akademik başarıya karşı motivasyonları Belçika’daki Türkiye kökenli öğrencilere göre daha fazladır. Bu konuda bazı görüşler şöyledir:

- “Buradaki öğrenciler Türkiye'deki öğrenciler gibi değiller. Okuyayım, öğreneyim, isteyeyim, başarılı olayım düşüncesi buradaki öğrencilerde yok... Bu isteksizliğin sebepleri ekonomik. Yani anne ve babalardaki mantık şu: ‘Çocuğum on beş yaşına gelsin, para kazansın.’ ...işte zaten üniversiteye giden çok az burada. Bakış açıları ilkokuldan sonra liseye gidemezse bir meslek okuluna gitsin ve orada bir iki yıl sonra mezun olup para kazansın. Hiç unutmuyorum ilk buraya geldiğimde bir dördüncü sınıf öğrencime büyüyünce ne olmak istiyorsun diye sordüğümde bana ‘somağ’ olmak istediğini söylemişti. Somağ [Chômage] demek işsizlik demek burada. Kendisinin de babası burada yıllardır işsizlik parasıyla yaşadığı için o da babası gibi işsiz olmak istiyor. Yani onlar da bir an önce on beş on altı yaşına gelip işsizlik parası almak istiyorlar. Burada devletin iyi niyetini suistimal var.” (Ö10)
- “Şimdi benim ilk çalıştığım dönemle şimdiyi kıyaslarsak şimdi birinci dönemde burada somağ [Chômage] diye bir şey vardı. İşsizlik parası. Buradaki tüm ailelerin, tüm çocukların tek hedefi bir an önce okulu bitirip o somağ parasına ulaşmak ve evlilik yapmak. Bütün hepsinin hayallerini böyle şeyler süslüyordu. Ama şimdi o işler biraz değişti. Türkiye'deki toplulukta... Çocuklarımızın okumaktan başka bir hedefi yok yani okuma işsizlik parası alırsın deme şansımız Türkiye'de yok. Dolayısıyla çocuklar biliyorlar ki okumazlarsa bir yerlere gelemeyecekler. Önlerinde bir hedef var... Çok şükür şu an benim bulunduğum ilde [Belçika'da] beş tane öğrencim tıp okuyor. İki üç tane yine hukuk okuyanlar var. Mühendislik okuyan var. Hemşire olan öğrencilerim var. Artık bilinçlendiğimizi Avrupa'da da bilinçlendiğimizi görüyorum.” (Ö2)

Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler akademik başarıları için Türkçe bilmek zorunda değildir. Öğrencilerin TTKD'ye karşı ve Türkçe öğrenmeye karşı isteksiz olmasını bir öğretmen şöyle açıklamıştır:

- “... Ben Türkiye'de 45 tane çocuğu mezun ettim dördüncü sınıftan... Sınıfta... bir şey anlattığın zaman hepsi pür dikkat dinliyordu. Burada 10 tane öğrencin oluyor sınıfta her biri... Derse mecbur değil. Onun öğretmen olması için ya da doktor olması için bir hukukçu olması için Türkçe dersine gerek yok. O zaman ne yapıyor çocuk? Sınıfta dinlemek istemiyor.” (Ö3)

Belçika'daki Türkiye kökenli bazı öğrenciler içinde yaşadıkları toplumun yapısı nedeniyle bir Avrupalı düşünme tarzına sahiptirler ve Türkiye'deki öğrencilere göre farklılıklara daha fazla hoşgörülü, saygılı ve ön yargısızdırlar. Bu konuyu bir öğretmen şöyle açıklamıştır:

- “... Bugünkü dersimde İnsan Hakları Bildirgesi’ni işledim. Mesela ‘herkesin düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü vardır.’ Bu özel hayat ve din ve vicdan kategorilerine yerleştirdik onları. Bunu Türkiye’deki bir öğrencinin anlaması daha zordur. Çünkü nereye baksa Türk nereye baksa Müslüman... Standart yani tek tip aynı fabrikadan çıkma ürün gibi... Buradaki sınıfta ise çocuk farklı. Faslısı var, Nijeryalısı var, Arabı var, Türkü var, Belçikalısı var. Var da var. Yine bunun yanında kendisi de Müslüman olduğu için eziyet görebiliyor. Hristiyan’ı var, inançsız ailenin çocuğu var ya da Yahudi çocukları var mesela. Her milletten insanla arkadaşlık yapabiliyor. Ben bu maddeyi okurken çocuğum bana verdiği karşılık şu: ‘Herhalde yani’. Türkiye’deki bir çocuk bunu ama Müslüman daha iyi ya Hristiyan işte gâvur işte diyebiliyor. Mantalite farkı var öğrenciler arasında. Bu yönden Belçika’daki Türk çocuklarını daha çok takdir ediyorum. Bir Avrupalıyla çalışıyor gibiyim. Burada asla çocukların hakkını yiyemem.” (Ö4)

Aileden Kaynaklı Farklılıklar

Öğretmenlere göre Belçika’daki Türkiye kökenli öğrencilerin geneli alt düzeydeki sosyo-ekonomik ailelerden gelmektedir. Aileler öğrencilere gerekli eğitsel ve sosyal desteği sağlamaktan uzaktadır. Ailelerin eğitsel ve kültürel ihtiyaçları göz ardı edip ekonomik önceliklerine önem vermesinden dolayı öğrencilerde okuma alışkanlığı yerleşmemiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri şöyledir:

- “... Genel anlamda çocukların eğitiminin devam ettirilmesini isteyen aileler. Hepsi öyle ister ama çocuklarına eğilim tarzı farklı olduğu için ya da yetemedikleri için bu konuda... çok da [çocuklarına] yardımcı olamadıklarını düşünüyorum. Dolayısıyla buradaki profil çok düşük Türkiye’deki öğrencilerle kıyaslandığında. Ama üç beş tane aradan çıkıyor aslında. Hani eğitilmiş bir ailenin çocuğunu siz aldığımız zaman çok belli oluyor aslında... Türkiye’nin en düşük profillerinin burada toplandığını düşünebilirsiniz yani.” (Ö1)
- “... Yani zaten burada çok fazla yükseköğretime giden öğrenci yok ama gidenlerin de en büyük problemi Fransızcadır. Yani burada hukuk okuyan bir üniversite öğrencisiyle görüştüm geçenlerde. Çocuk burada doğup büyümüş ama en çok Fransızca dersinde zorlandığını söylüyor. Bunun nedeni de tabii okuma kültürümüzün olmayışıdır. Dolayısıyla çocuk akademik kelimeleri anlamıyor. Biz burada hep her şeye ekonomik bakmışız. Gelen üç beş sene çalışayım, kazanayım,

gideyim demiş ama öyle olmamış. Kalmışlar ama hâlâ o mantık devam ediyor. Çocuklar da okumuyor yani.” (Ö10)

Öğretmenler, Belçika'da aile sevgisinden yoksun büyüyen bazı Türkiye kökenli öğrencilerin çeşitli davranış problemleri sergilediğini şöyle belirtmiştir:

- *“...Buradaki çocuklar aslında sevgiye de muhtaç. Yani öyle aileler var mesela. Sabah altıda, yedide götürür çocuğunu okula bırakır akşam altına kadar almasam da olur diye düşünüyorlar. Düşünebiliyor musunuz? 11 saat çocuk evden ayrı kalabiliyor. Ne yapıyor o çocuk zaten itilmiş kakılmış. Zaten okulda ikinci sınıf vatandaş gibi görülüyor bizim çocuklarımız. Ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar o çocukların içinde bir yabancılık hissi mutlaka var... Akşamları işi gücü olanlar gardöriye [Velilerin öğrencileri okuldan önce ve okuldan sonra bırakabildikleri, öğrencilerin çeşitli eğitsel ve eğlenceli aktiviteler yapabildikleri, okulun içinde yer alan ücretli bölüm] bırakıyorlar. O yüzden çocuklar aileden çok kopuk oluyor. O zaman da dışarıda küfür eden de oluyor. Yani bazen Türk öğrenciler arasında hiç beklemediğiniz sözler de duyabiliyorsunuz.” (Ö3)*
- *“...Buradaki Türkler tabii uzun yıllar önce gelmişler ve çoğu hâlâ geldikleri zamandaki Türkiye'yi biliyorlar, hatırlıyorlar. Buna göre de çocuklarını yetiştirmeye çalışıyorlar. Kimisi bunu başarabilmiş kimisi de aşırıya kaçarak çocuklarda çok olumsuz tepkiler ortaya çıkartmış. Ya çocuklar uyuşturucu madde bağımlısı oluyorlar veya ailenin öngördüğü gibi erken yaşta Türkiye'den evleneceksin baskılarına maruz kalıyorlar. Ya bu baskılar sonucu evden kaçıyorlar veya erken evlenip boşanıyorlar.” (Ö6)*

Öğrencilerin Türkçe ile ilgili problemlerinden biri de ailelerinin Türkiye'nin herhangi bir bölgesine ait ağız özellikleriyle konuşmalarıdır. Bu konuda bir öğretmenin açıklamaları şu şekildedir:

- *“... Hem doğuda hem de batıda çalıştığım için evet güzel bir deneyimim var Türkiye ile ilgili. Burada da çok farklı bölgelerde ders veriyorum. Yani doğuda çalıştığım için Türkiye'de buraya gelince çocukların dil problemleriyle ilgili çok da büyük bir şaşkınlık yaşamadım. Belçika iyi aslında. Yani Belçika'da belki 60'larda, 70'lerde bir köy dili kullanılıyor ama en azından kalmış yani o dil kalmış yani bozulmamış. Bu Avrupa ülkeleri içinde yine Türkçeyi en iyi kullananlar Belçika'dakiler. Mesela Almanya ya da Fransa'da bir çocukla Türkçe anlaşamıyoruz. Anlamaz çünkü sizi. Belçika'da yine ailede daha çok Türkçe konuşuluyor. O yüzden çocuk biraz ondan biraz diğer dilden karıştırırsa bile daha iyi. Burada böyle bir avantaj var.” Ö9.*

Öğretmenlere Göre Belçika'daki Türkiye Kökenli Velilerle İlişkiler ve Türkiye'deki Velilerle Aralarındaki Farklılıklar

Türkiye kökenli veliler TTKD'nin neden önemli olduğunun bilincinde değildirler. Velilerin hemen hepsi kendini milliyetçi olarak görmelerine rağmen TTKD'ye okuldaki Türkiye kökenli öğrencilerin çok az bir kısmı gelmektedir. Azınlıkta kalan eğitilmiş veliler dışında veliler okul dışındaki bu derse öğrenciyi göndermeyi bir külfet olarak görmek ya da sırf çocuklarını okuldan sonra bir yere bırakmak için derse göndermektedirler. Bu konuda bazı öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

- *“Ailenin bakış açısı bazen şöyle olabiliyor çocuğumun Türkçe dersi almasını istiyorum ben. Onlar için bu bazen bir milliyetçilik duygusu. Ondan bağıyorlar galiba ya da dinini, öz kimliğini kaybetmesin... Çocuklar bir kere fazla yüklenmeye gelmiyorlar. Bir kere bu ders dışı bir etkinlik olduğu için bu ders onlara hep ekstra bir yük getiriyor aslında. Çocuk ders bittikten sonra eve gidip bilgisayar oynamak istiyor arkadaşı spora gidiyor. Başka bir gün spora gidip yine bana geliyorsa çok yoruluyorum diyor mesela. Ailesi de bir direniyor iki direniyor sonra çocuğuna kıyamıyor ve derse devam etmemesine müsaade edebiliyor.” (Ö1)*
- *“Yani veliler çocukları okula göndermiyor. Mesela bir okulda 60 tane Türk öğrenci varsa bunun 15 tanesi derse geliyor. Hepsi gelse bu birleştirilmiş sınıf problemi de çözülebilirdi. Daha çok sınıf açılırdı o zaman. Velilerin mesela birkaç çocuğu var. Okul çıkışı hepsini aynı anda alıp eve götürmek istiyor. Dersi beklemek ya da dersten sonra çocuğu bir daha okuldan gelip almak istemiyor. Kimisi ise Türkçe dersine karşı. Derse gelsin çocuğu Türkçe öğrensin istemiyor. Yani bazısı çocuğun anadili olmadığı için istemiyor. Anadili olsa bile işte Fransızcası, Flamanca bozulacak diye istemiyor. Bir sürü gerekçe var. Bir tane değil. Baktı sizi beğenmediyse göndermiyor. Yani derse niye göndermediğine dair size bir iki sebebi söyleyebilirim. Gerisi çok muamma. Veliler aslında bilinçli değil. Yani mesela her hafta çocuk camiye Kuran dersine gönderiyor ama Türkçe dersine göndermiyor. Çünkü camiye gidince çocuk 4 saat orada duruyor ve çocuktan 4 saat kurtulmuş oluyor. O yüzden Kuran dersi değerli.” (Ö9)*

Veliler öğrencileri TTKD'ye göndererek üzerlerine düşen tüm sorumluluğu yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Çocuklarıyla genelde evde Türkçe konuşmamaktadırlar. Bazı öğretmenlerin kendilerini öğretmen değil de bakıcı gibi hissettikleri anlaşılmaktadır:

- *“Velilerde şöyle bir algı var. İşte ben bir buçuk saat Türkçe dersine gönderiyorum çocuğumu ve üzerime düşen her şeyi yaptım algısı var. Evde çok fazla Türkçe konuşmuyorlar bu ciddi sıkıntı. Çünkü bazıları Belçikalı kişilerle evli. Bazen de çocuk zaten okulda Fransızca konuştuğu için anne babanın da işine geliyor Fransızca konuşmak. Bir de veliler bizi bakıcı olarak görüyorlar.” (Ö7)*

Öğretmenler, genellikle birkaç istisna veli dışında okuldaki Türkiye kökenli velilerle sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Velilerle iletişim kurmaya ve aralarında dersin başarısı için bir dayanışma kurmaya çalışan öğretmenler eğitim düzeyi yüksek aileler dışında diğer velilerle dayanışma konusunda başarısız olmaktadır:

- *“Şimdi şöyle... Aileler açısından Türkiye’de her zaman tabii bir öğretmen saygı görür. Bunu gittiğiniz herhangi bir aile ziyaretinde bulunursanız hemen fark edersiniz. Ama burada eğitilmiş aileler dışında öğretmenlerin çok fazla bir değeri yok... Burada Türkçe dersleri zorunlu değil. ... Dolayısıyla buradaki bu Türkçe derslerinin önemini kavrayan ailelerde yine Türkiye’deki gibi değerli bir öğretmen olduğunuzu hissediyorsunuz. Ama birçok ailede oran olarak da kitlenin yaklaşık yüzde sekseni buradaki aileler son derece duyarsızlar Türkçe ve Türk kültürüne karşı yani çok daha şey yaparsanız ya işte hocam televizyonda Türk kanalları var çocuk oradan öğreniyor diyor. Çocuğunu... niye göndermiyorsun derslere dediğin zaman. Dolayısıyla öyle düşünen bir anne ve babanın çocuğunu okula çekmek için ne kadar da uğraşsanız emekleriniz boşa gidiyor.” (Ö2)*

Hem TTKD’nin statüsü hem de Belçika’daki Fransız okullarında öğretmen-veli ilişkilerinin resmî ve okulla sınırlı olmasından dolayı Belçika’daki Türkiye kökenli veliler Türkiye’deki veliler gibi cana yakın olmamakta ve öğretmenlere saygı göstermemektedirler:

- *“...çünkü buradaki sistem böyle işliyor. Fransız öğretmen, Fransız okulu biliyorlar. Burada da ancak okul içinde görüşebiliyor veli ile öğretmenler ancak bir proje çerçevesinde ortak bir şeyler yapılabilir velilerle. Akşam altıdan sonra bir veli bir öğretmeni arayamaz asla, kesinlikle yasak. Yani velilerle ilgili bir güçlük yaşamadım ama dediğim gibi çok fazla giremiyorum içlerine... Fransa’daki veliler TTKD öğretmenine tıpkı Türkiye’deki veliler gibi değer veriyorlardı. Ben oradakilere de buradakilere de hep söyledim bir kınanız, cenazeniz, düğününüz olduğunda haberim olsun diye. Buradakiler anlamadılar. Fransa’da haberim olurdu... Burada maalesef aynı şeyi yapamıyorum. Veliler burada sadece okuldan sonra iki saat daha rahat kalabildiği bir ders olarak görüyorlar. İki saat de iki saattir, kafamızı dinleyelim diye bakıyor veliler burada.” (Ö6)*

Okulda TTKD programına müdahale etmeyen veliler, derneklere öğretmenlerin kendi siyasi düşünce ve dinî inançlarına göre ders vermesi konusunda onlara baskı kurmaktadırlar. Derneklerdeki velilerin siyasi düşünce ve dinî inanç bakımından homojen olduğunu belirten öğretmenler Belçika'daki Türkiye kökenli velilerin de Türkiye'deki veliler gibi bazı konularda ön yargılı olduğunu ve toplumsal kutuplaşmanın Belçika'da da devam ettiğini belirtmişlerdir:

- “...Yani halk burada yaşamasına rağmen Türkiye'deki kutuplaşmalar burada da devam ediyor. Yani buradakiler aşırı milliyetçi ve dindar olduklarını söylüyorlar ama çocuklarını bir Türkçe dersine göndermiyorlar. Milliyetçiyse anadiline sahip çıkman beklenir ama bilinçli değiller ve sözde her şeyleri. Bir de bir tanesi bana benim çocuğuma Atatürk'ü öğretme demişti. Nedenini sorduğumda da işte bizim hocalarımızı yaktı, şunu yaptı demişti. Dini öğreteceksen eyvallah demişti. Yani okulda bu kitaptaki Atatürk'le ilgili konuları işleyebiliyorsunuz ama mesela derneklere işleyemiyorsunuz çünkü belirli görüşten öğrencilerin geldiği ön yargılı homojen bir yapı oluyor. Bilgisiz ve ön yargılılar.” (Ö9)

Belçika'daki Türkiye kökenli velilerin Türkiye'dekilerden çok farklı olmadığını belirten öğretmenler Flaman bölgesindeki velilerin ekonomik olarak Valon bölgesindekilerden daha iyi olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

- “Yani ben bu yıl veli konusunda sıkıntı yaşamıyorum... Genellikle çocukları velilere şikâyet ettiğim zaman veliler yardımcı oldular bana. Yani onlar çocuğum diğer öğretmenlere saygı duydukları gibi size de saygı göstermeliler diyorlar. Onun farkında veliler. Arada bir iki tane çıkıyor tabii. Mesela çok problemlili bir çocuk vardı geçen sene. Çocuk sınıfta sorun çıkartıyor. Annesini çağırıyorum ama kadın gelip sınıfta tüm öğrencilerin gözünün önünde benimle tartışıyor. Öyle davranınca çocuk daha da cesaret buluyor yani. Öyle tek tük çıkıyor yani ama... Türkiye'deki velilerden çok da farklı değiller yani.” (Ö5)
- “Yani Valon bölgesi ile Flaman bölgesindeki velilere baktığımızda ekonomik olarak aynı değiller bir kere. Flaman bölgesindekiler çok daha rahat. Yani Karadenizliler bu bölgede [Valon] çok fazla bu da madencilikten kaynaklı. Zamanında gelenler kömür madenini çıkartmak için geldiği için o bölgelerden epey bir kişi var. Brüksel'de Emirdağlılar çok... Scharbeck zaten bildiğiniz Türkiye.” (Ö8)

Tartışma ve Sonuç

Öğretmenler, Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler ile Türkiye'deki öğrenciler arasında eğitim sisteminden, düşünce tarzından ve aileden kaynaklı farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, Belçika ve Türkiye'deki eğitim sistemlerinin farklı olmasından dolayı öğrencilerin de farklı olduğunu düşünmektedirler. Belçika'da eğitim sisteminin sınav sistemine dayalı olması ve içeriği Türkiye'dekine göre daha az yoğunlukta olan öğretim programlarına göre eğitilen öğrenciler Türkiye'deki akranlarından farklıdır. Öğrenciler okullarda genellikle yaparak yaşayarak ve etkinlik temelli öğrenme yaşantılarına sahiptir. Okullar, Belçika'nın yerel yönetim yapısından da kaynaklı olarak bütçelerini yerel yönetimlerden karşılamakta ve eğitsel etkinliklerde belediyeler okullara yardımcı olmaktadır. Okulların bütçe ve finansman sorunu olmadığından öğrenciler birçok okul gezisine ve etkinliklere katılabilmektedir. Ders içerikleri yoğun olmadığı için öğrenciler yüzme ve jimnastik gibi farklı etkinliklere katılmaktadırlar. Öğrenciler ağır ders yükü altında ve sıkıcı olan eğitsel etkinliklerle bunaltılmadığı için Türkiye'deki öğrencilere göre okulu daha çok sevmektedirler. Bazı öğretmenler yurt dışından Türkiye'ye dönen öğrencilerinin Türkiye'deki eğitim sistemi yüzünden depresyona girdiklerini belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırma, Avrupa'dan Türkiye'ye dönen işçi çocuklarının Türkiye'deki eğitim sistemiyle ilgili bazı güçlükler yaşadıklarını göstermiştir (Kuruüzüm, 2002). Akbalık, Karaduman, Oral ve Özdoğan (2003) araştırmasında da son bir yıl içinde yurt dışından dönmüş olan lise öğrencilerinin okula uyum sağlamakta güçlük çektikleri ortaya çıkmıştır.

Belçika'daki Türkiye kökenli öğrenciler Türkiye'deki akranları gibi Türkçe konuşamadıkları ve kimi zaman hiç Türkçe bilmeden TTKD'ye katıldıkları için Türkçe öğretimi onlar için yabancı dil öğretimi niteliğindedir. Öğretmenler, çiftdilli olmayan bazı öğrencilerin Fransızca'yı öğrenmekte güçlük yaşadığını belirtmiştir. Bazı öğretmenler öğrencilerin konuşurken Fransızca veya Flamanca kelimeleri kullanarak konuştuklarını ve bazı öğrencilerin de anne ve babaları gibi bölgesel ağız özellikleriyle Türkçe konuştuğunu belirtmişlerdir. Şen (2016), Belçika'daki Türk öğrencilerin yazılarında konuşma dili, ağız özelliklerinden kaynaklı ve Fransızca, Flamanca etkisinde kalarak yaptıkları yazım yanlışları olduğunu belirtmiştir. Güzel (2010) Almanya'daki

çocukların konuşurken doğru Türkçe kelimeyi bulamamalarından dolayı konuşmalarında Almanca kelimelere yer verdiklerini, Büyükaslan (2009) ise Fransa'daki çocukların da benzer olarak konuşmalarında Fransızca kelimelere yer verdiklerini belirtmiştir.

Öğretmenler öğrencilerin onlara TTKD'de sınıf yönetimi sorunları yaşattıklarını belirtmiş olsa da öğrenciler diğer derslerinde sınıf ve okul kurallarına uymaktadırlar. Öğretmenler, Belçika'daki okulların disiplinin Türkiye'dekinden daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Disiplin cezaları uygulanmaktadır. Belçika'da okullarda sınıf tekrarı olduğu için başarısız öğrenciler sınıf tekrar etmektedir. Öğrencilerin başarısızlığı sınıf tekrar etmeyle sonuçlanabilmektedir.

Öğretmenler, Belçika'daki Türk öğrencilerin Türkiye'deki öğrenciler gibi eğitimi, meslek sahibi olmak için bir yol olarak görmedikleri için akademik başarıya odaklanamadıklarını belirtmiştir. Belçikalı Türk öğrenciler Belçika'daki sosyal ve ekonomik güvencelerin vermiş olduğu imkânları suistimal ederek okulu bitirdikten sonra işsizlik parası alarak geçimlerini sağlamak istemektedirler. Kaya ve Kentel (2008) genç Belçikalı Türklerin işsizlik maaşı almak için çok istekli olduklarını belirtmişlerdir. Son zamanlarda üniversiteye giden öğrenci sayısında bir artış olsa da eğitim yoluyla prestijli bir meslek sahibi olma düşüncesi öğrenciler arasında da Türk toplumu arasında da yaygın değildir. Aileleri de öğrencileri daha prestijli mesleklere yönlendirme konusunda yetersiz kalmaktadır. Manço (2010), Belçika'daki Türk çocuklarının daha başarılı olmak için çaba göstermediğini ve ailelerin eğitimsizliği, ilgisizliği nedeniyle Türk öğrencilerin okulda başarısız olduklarını belirtmiştir. Timmerman, Vanderwaeren ve Crul (2003) Belçika'daki ikinci nesil Türk göçmenler arasında eğitim seviyesi her ne kadar artmaya başladıysa da çoğunun pek tercih edilmeyen iş kollarında çalıştıklarını belirtmişlerdir. Laurijsen ve Glorieux (2015) ise Türk kökenli ikinci nesil göçmenlerin vasıfsız ya da az vasıflı kişiler olduklarını ve bunların çok azının üniversite eğitimi gördüğünü önemli bir kısımlarının erkenden okulu terk ettiklerini belirtmiştir. Verhoeven (2000) az kalifiye olmanın getirdiği bir sonuç olarak Türklerin Belçikalılar ve diğer göçmen gruplarına göre daha az kazandığını ve genellikle mavi yakalı işçi olarak çalıştıklarını belirtmiştir (Verhoeven, 2000; Wets, 2006). Benzer şekilde Değer'in (2008) Fransa'da yaptığı araştırmada ailelerin, çocuklarının eğitimleri ile ilgili düşük beklenti içinde oldukları ve çocuklarının en kısa zamanda aile bütçesine katkı sağlayacağı işlere yönlendirdikleri belirtilmiştir.

Yine Vassaf (2002) Hollanda'daki öğrencilerin de kendilerine eğitim konusunda küçük ve kısa vadeli hedefler belirlediklerini ve birçoğunun hedefinde üniversite eğitimi olmadığını ifade etmiştir. Türkiye'deki öğrencilerin sahip olmadıkları sosyal ve ekonomik güvenceler nedeniyle eğitim yoluyla bir meslek sahibi olmak için akademik başarıya karşı motivasyonları Belçika'daki Türk öğrencilere göre daha fazladır. Türkiye'deki öğrenciler eğitim dili Türkçe olduğu için okulda Türkçe öğrenim görürken Belçika'daki Türk öğrenciler akademik başarıları için Türkçe bilmek zorunda değildir. Bu nedenle öğrenciler derse karşı isteksizdirler. Öğretmenlere göre her ne kadar çalıştıkları bölgeye göre değişiklik gösterse de Belçika'daki Türk öğrenciler, içinde yaşadıkları toplumun yapısı nedeniyle bazı konularda bir Avrupalı düşünce tarzına sahiptirler ve Türkiye'deki öğrencilere göre farklılıklara daha fazla hoşgörülü, saygılı ve ön yargısızdır.

Öğretmenler, Belçika'daki Türk öğrencilerin genelinin alt düzeydeki sosyo-ekonomik ailelerden geldiklerini belirtmişlerdir. Aileler öğrencilere gerekli eğitsel ve sosyal desteği sağlamaktan uzaktadır. Aile sevgisinden yoksun büyüyen öğrenciler çeşitli davranış problemleri sergileyebilmektedirler. Bazı aileler çocuklarını erken yaşta evlendirmektedir. Ayrıca Türkiye'den tanıdıkları birileriyle evlilik yapmak da yaygındır. Öğretmenler, bazı gençlerin ailelerinin baskısı nedeniyle ruhsal bunalımlar yaşadığını ve madde bağımlısı olduklarını belirtmişlerdir. Gelekeçi ve Köse'ye göre (2011) Belçika'daki Türkler arasında Türkiye'den ve görücü usulüyle yapılan evliliklerin yaygın olduğunu ve bu evliliklerde kültürel uyum yakalayamayan bazı çiftlerin evlilikleri boşanmayla sonuçlanabilmektedir. Almanya ve Fransa'daki Türklere göre Belçika'daki Türklerin boşanma oranı daha yüksektir ve Türk kökenli biriyle evli olan Türklerin oranı çok yüksekken Belçikalı biriyle evli olanların oranı azdır (Kaya ve Kentel, 2008). Öğretmenler, ailelerin eğitsel ve kültürel ihtiyaçları göz ardı edip ekonomik önceliklerine önem vermesinden dolayı öğrencilerde okuma alışkanlığının yerleşmediğini belirtmişlerdir. Bunların yanında öğretmenler, öğrencilerin genelinde Fransızca'yı anlama sorunu olduğunu ve öğrencilerin Türkçe ile ilgili dil problemi olsa da ailelerinin Türkiye'de geldikleri yerin ağız özellikleriyle aile içinde Türkçe konuştuğunu eklemiştir.

Öğretmenler, Belçika'daki velilerle ilişkilerini ve Belçika'daki velilerle Türkiye'deki veliler arasındaki farklılıkları açıklamışlardır. Öğretmenler, ge-

nellikle birkaç istisnai veli dışında okulda velilerle sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Velilerle iletişim kurmaya ve aralarında dersin başarısı için bir dayanışma kurmaya çalışan öğretmenler, eğitim düzeyi yüksek aileler dışında diğer velilerle işbirliği yapmakta başarısız olmaktadır.

Öğretmenlere göre veliler TTKD'nin neden önemli olduğunun bilincinde değildirler. Velilerin hemen hepsi kendini milliyetçi olarak görmelerine rağmen TTKD'ye okuldaki Türk öğrencilerin çok az bir kısmı gelmektedir. Azınlıkta kalan eğitilmiş veliler dışında veliler okul dışındaki bu derse öğrenciyi göndermeyi bir külfet olarak görmek veya sırf çocuklarını okuldan sonra bir yere bırakmak için derse göndermektedirler.

Bazı öğretmenler kendilerini öğretmen değil de bakıcı gibi hissetmektedirler. Veliler öğrencileri derse göndererek üzerlerine düşen tüm sorumluluğu yerine getirdiklerini zannetmektedirler. Hem TTKD'nin statüsü hem de Fransız okullarında öğretmen-veli ilişkilerinin resmî ve okulla sınırlı olmasından dolayı veliler Türkiye'deki veliler gibi cana yakın olmamakta ve öğretmenlere saygı göstermemektedirler. Öğretmenler ve bazı ilgisiz veliler arasındaki iletişim eksikliği öğrencilerin TTKD'deki başarısını artırma önündeki bir engeldir. Bazı veliler, öğrencileriyle kimi zaman okul başarılarını düşürür diye evde sadece Fransızca konuşmakta kimi veliler ise gerek görmedikleri için genelde evde Türkçe konuşmamaktadırlar. Benzer şekilde Almanya'daki bazı Türk ailelerin çocuklarının Türkçe'yi nasılsa öğreneceğini düşünerek çocuklarını daha çok Almanca konuşmaya teşvik ettikleri bilinmektedir (Bingöl, 2006; Zimmermann ve Gang 1999).

Okulda TTKD programına müdahale etmeyen veliler derneklerde kendi siyasi düşünce ve dinî inançlarına göre öğretmenlerin ders vermesi konusunda onlara baskı kurmaktadır. Derneklerdeki velilerin siyasi düşünce ve dinî inanç bakımından homojen olduğunu belirten öğretmenler Belçika'daki velilerin de Türkiye'deki veliler gibi bazı konularda ön yargılı olduğunu ve toplumsal kutuplaşmanın Belçika'da da devam ettiğini belirtmişlerdir. Doğan (2006) Almanya'daki Türklerin de Türkler-Türkiyeliler, Aleviler-Sünniler, laikler-dinciler gibi gruplara ayrıldıklarını belirtmiştir. Velilerin Türkiye'dekilerden çok farklı olmadığını belirten öğretmenler Flaman bölgesindeki velilerin ekonomik olarak Valon bölgesindekilerden daha iyi olduklarını ifade etmişlerdir. Kaya ve Kentel (2008) de Flaman bölgesindeki Türklerin diğer bölgelerdeki Türklere göre daha iyi sosyo ekonomik statüye sahip olduklarını belirtmişlerdir.

EXTENDED ABSTRACT

Differences of Turkish Origin Students and Parents in Belgium From Students and Parents in Turkey

*

Meral Solmaz – Levent Deniz

Ministry of National Education - Marmara University

In Belgium, Turkish Language and Culture Course (TLCC) teachers stated that there are differences between Turkish students in Turkey and Turkish origin students in Belgium based on the education system, the way of thinking and the family.

Teachers believe that the differences between children are related with the differences in education systems in Belgium and Turkey. Students in Belgium are different from their peers in Turkey as the education system in Belgium is not exam-oriented and the curriculum is less intense. Students have an education life that enables them experiencing activity-based learning. Schools meet their budgets from local governments due to Belgium's local government structure and municipalities assist schools in educational activities. Since schools have no budget and funding problems, students can participate in many school trips and activities. Students also take part in different activities such as swimming and gymnastics since course contents are not intense. They love school more than students in Turkey as they are not overwhelmed by heavy workload and boring educational activities. Some teachers report that students who returned to Turkey from abroad had become depressed due to the education system in Turkey.

Turkish education is qualified as foreign language education for Turkish origin students in Belgium cause they either cannot speak Turkish well like their peers in Turkey or they don't know it at all. Teachers state that some non-bilingual students have difficulties in learning French. Teachers indicate while some students speak Turkish by occasionally using French or Flemish words, some others use regional dialect transmitted from their parents.

Teachers state that students cause them difficulties in terms of classroom management in TLCC although they comply with the rules of the class and school in their other courses. Teachers indicate that discipline of schools in

Belgium is better than the schools in Turkey. Disciplinary penalties are applied. In line with the grade retention system implemented in schools in Belgium, students that fail their classes have to repeat their grades.

Teachers point out that Turkish students in Belgium are not able to focus on academic achievement like Turkish students since they don't see education as a way of having a profession. Turkish origin students in Belgium want to earn their living via receiving unemployment benefit after finishing school by abusing the opportunities provided by social and economic assurances in Belgium. Due to the relative lack of the same assurances, students in Turkey have higher motivation to academic success in order to have a profession through education when compared to Turkish students in Belgium. Students in Turkey receive education in Turkish as it is the main language of education, while Turkish students in Belgium do not have to speak Turkish for academic success. Therefore, students are reluctant to the course. According to the teachers, although it is varied depending on the region they work, Turkish students in Belgium have a European way of thinking on some issues due to the nature of the society in which they live and they are more tolerant, respectful and unprejudiced towards differences than students in Turkey.

Teachers state that most of the Turkish students in Belgium come from families in lower socioeconomic class. Families are far from providing the necessary educational and social support to students. Students who grow up without family affection can exhibit various behavioral problems. Some families force their children into marriage at an early age. It is also common to marry their children to someone familiar from Turkey. Teachers indicate that some youngsters experience mental problems due to the pressure of their families and become drug addicted.

Teachers point out that reading habit is not established in students since families ignore educational and cultural needs and attach importance to their economic priorities. Besides, they state that students generally have difficulties in understanding French; and while they also experience problems in Turkish, they still speak Turkish at home with their family's regional dialect.

Teachers reveal their relationship with parents in Belgium and the differences between the parents in Belgium and in Turkey. They state that they do not have problems with the parents at school, except for a few exceptional

cases. Teachers who try to communicate with parents and establish a solidarity for the success of the course, fail to cooperate with parents other than families with a high education level.

According to teachers, parents are not aware of why TLCC is important. Although almost all of the parents see themselves as nationalists, very few Turkish students attend to TLCC in schools. Except for educated parents who are in the minority, parents see sending students to this course as a burden or they send their children to the class just to leave them somewhere after school.

Some teachers feel themselves like caretakers, not teachers. Parents think that they have fulfilled all their responsibilities by sending students to the class. Due to both the status of TLCC and the fact that teacher-parent relations in French schools are formal and limited to school, parents are not being friendly like parents in Turkey and also they do not respect teachers. Lack of communication between teachers and some neglectful parents are obstacles to students' success in TLCC program. Some parents speak only French with their children so that they do not lower their school success, while others do not speak Turkish at home because they do not see it necessary.

While parents do not interfere with the TLCC program at school, in other environments such as associations they put pressure on teachers to teach according to their political and religious beliefs. Teachers indicate that the parents in such associations are homogeneous in terms of political thought and religious belief, also point out that parents in Belgium are prejudiced in some subjects like parents in Turkey and social polarization continues in Belgium. Teachers state that parents are not very different from those in Turkey, and parents in Flemish region have better economic conditions than those in Walloon region.

Kaynakça / References

- Akbalık, F. G., Karaduman, B. D., Oral, E. A., ve Özdoğan, B. (2003). Yurtdışından dönen Türk öğrencilerin uyum düzeyleri ve benlik algıları. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 36(1-2), 1-11. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/141/982.pdf>
- Bingöl, A. S. (2006). *Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına dönük eğitim politikaları ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Büyükaşlan, A. (2009). Strazburg'da yaşayan Türklerin dil davranışları, eğitim ve çift dillilik sorunları. M. Erdoğan (Ed.). *Yurtdışındaki Türkler: 50.yılında göç ve uyum sempozyumu* (349-356). Ankara: Orion Kitabevi.
- Canpolat, H. A. ve Arner, H. O. (2012). Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. *Orsam Rapor*, 123. <http://www.madde14.org/images/3/3a/Orsamkureselgoc2012.pdf>
- Castles, S. (Booth, H. ve Wallace, T. ile). (1984). *Here for good: Western Europes new ethnic minorities*. London: Pluto Press.
- Cemiloğlu, İ. ve Şen, Ü. (2012). Belçika'da yaşayan Türk çocuklarının demografik özelliklerine göre Türkçeye yönelik tutumları. *Journal of World of Turks*, 4(2), 7-26.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2016). *DİYİH 2016 yılı raporu: Yurt dışındaki vatandaşlarımıza ilişkin gelişmeler ve sayısal bilgiler*. <https://www.csgeb.gov.tr/media/8843/d%C4%B0y%C4%B0h-2016-y%C4%B1%C4%B1-raporu.pdf>
- Değer, F. (2008). *Fransa'daki Türk göçmenler ve kuşaklar arasındaki etkileşimde eğitimin rolü: Sosyolojik bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Demirbaş, H. (2014). *Eğitim-kültür açısından Avrupa'daki Türk çocukları sorunlar ve çözümler* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Dillere ve Kültürlere Açılım Programı Belçika Fransız Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Arasında Ortaklık Şartı 2012-2017. (2012).
- Doğan, A. A. (2006). *Batı Avrupa'da Türk dış göç sürecinin güncel boyutları*. B. Doyuran Kartal (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Sorunlarını Araştırma Merkezi Yayınları.
- Geleççi, C. ve Köse, A. (2011). *Misafir işçilikten etnik azınlığa Belçika'daki Türkler* (2. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Güzel, A. (2010). *İki dillilere Türkçe öğretimi (Almanya örneği)*. Ankara: Vizyon Yayınevi.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. *MiReKoc Araştırma Raporları*, <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023-.pdf>

- Kaya, A. ve Kentel, F. (2008). *Belçika Türkleri: Türkiye ve AB arasında köprü mü, engel mi?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuruüzüm, A. (2002). Kesin dönüş yapan işçi çocuklarının uyum problemi üzerine bir alan araştırması. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 3, 102-113.
- Laurijsen, I. ve Glorieux, I. (2015) Early career occupational mobility of Turkish and Moroccan second-generation migrants in Flanders, Belgium, *Journal of Youth Studies*, 18:1, 101-117.
- Manço, A. (2010). Belçika'da Türklerin 40 yılı (1964-2004): Sorunlar, gelişmeler, değişmeler. 15.04.2018 tarihinde <http://www.cie.ugent.be/IR-FAM/amanco8.htm> adresinden erişildi.
- Mandin, J. (2014). *An overview of integration policies in Belgium*, INTERACT RR 2014/20, Robert Schuman Centre for Advanced Studies. San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute. <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/33133/INTERACT-RR-2014%20-%202020.pdf?sequence=1>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). *Türkçe ve Türk kültürü öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Öztürk, H. (2001). *Belçika'da ve Türkiye'de zorunlu eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Reniers, G. (2000). On the selectivity and internal dynamics of labour migration processes: an analysis of Turkish and Moroccan migration to Belgium. *Communities and generations: Turkish and Moroccan populations in Belgium* (59-93). CBGS-NIDI/VUB-Press.
- Solmaz, M. (2019). *Belçika'daki Türkçe ve Türk kültürü dersinin bağlam ve çokkültürlü eğitimin boyutlarına göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, Ü. (2016). Belçika'da yaşayan Türk çocuklarının yazılı anlatım yanlışları üzerine tespitler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 1-18.
- Timmerman, C., Vanderwaeren E. ve Crul M. (2003). The future of the second generation: The integration of migrant youth in six European countries. *The International Migration Review*, 37(4), 1065-1090. <http://www.jstor.org/stable/30037786>
- Türkiye-Belçika İkili İlişkileri. (2017). 18.03.2018 tarihinde <http://bruksel.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/338127> adresinden erişildi.
- Vassaf, G. (2002). *Daha sesimizi duyuramadık*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

- Wets, J. (2006). The Turkish community in Austria and Belgium: the challenge of integration. *Turkish Studies*. 7(1), 85 -100.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya örneği)*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Solmaz, M. ve Deniz, L. (2020). Belçika'daki Türkiye kökenli öğrencilerin ve velilerin Türkiye'deki öğrenci ve velilerden farklılıkları. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3684-3709. DOI: 10.26466/opus. 653804